

УДК 342.729.037(447:4)(094.58)
ББК 67.9(4Укр)400.7
М48

*Рекомендовано до друку Вченою радою
юридичного факультету Київського національного
університету імені Тараса Шевченка
(протокол № 5 від 30.04.2015)*

Рецензенти:

Комзюк А. Т. — доктор юридичних наук, професор,
начальник заочного факультету Харківського національного
університету внутрішніх справ

Куйбіда Р. О. — кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри адміністративного права Київського
національного університету імені Тараса Шевченка

Смокович М. І. — кандидат юридичних наук, заступник голови
Вищого адміністративного суду України

Мельник Р. С. Право на мирні зібрання. Законодавство. Ко-
ментар. Судова практика / Р. С. Мельник. — К. : Юрінком Інтер,
2015. — 240 с.

ISBN 978-966-667-635-4

У науково-практичному коментарі на основі чинного законодавства України, досягнень вітчизняної і зарубіжної правничої науки, а також практики національних та міжнародних (європейських) судів здійснено наукове тлумачення статті 39 Конституції України. Визначено значення, зміст та порядок реалізації приватними особами права на свободу мирних зібрань.

Коментар розрахований на студентів вищих навчальних закладів юридичного профілю, аспірантів, викладачів, адвокатів, державних службовців, суддів та усіх хто цікавиться проблематикою реалізації приватними особами права на свободу мирних зібрань в Україні.

**УДК 342.729.037(447:4)(094.58)
ББК 67.9(4Укр)400.7**

ISBN 978-966-667-635-4

© Мельник Р. С., 2015
© Юрінком Інтер, оформлення, 2015

ЗМІСТ

Передмова	3
А. Право на свободу мирних зібрань у контексті міжнародного права та європейського права	
I. Міжнародно-правові джерела права на свободу мирних зібрань	5
1. Право на свободу мирних зібрань у Міжнародному пакті про громадянські та політичні права	5
2. Право на свободу мирних зібрань у Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод	6
2.1. Свобода мирних зібрань як свобода комунікації	7
3. Право на свободу мирних зібрань у інших міжнародних та європейських актах	8
4. Керівні принципи зі свободи мирних зібрань (ОБСЄ)	9
4.1. Презумпція на користь проведення зібрання	9
4.2. Позитивне зобов'язання держави щодо сприяння мирним зібранням та їх захисту	10
4.3. Законність	11
4.4. Пропорційність	11
4.5. Недискримінація	12
4.6. Належна адміністрація	13
4.7. Відповідальність адміністративних органів	13
5. Право на свободу мирних зібрань у законодавстві Європейського Союзу	13
6. Право на свободу мирних зібрань у конституціях країн-членів Європейського Союзу	14
II. Практика Європейського суду з прав людини у сфері права на свободу мирних зібрань	20
1. Окремі аспекти гарантування та реалізації права на свободу мирних зібрань у рішеннях Європейського суду з прав людини	20
1.1. Позитивні обов'язки держави щодо охорони зібрань	22
1.2. Покарання за проведення зібрання та участь у зібранні	24
1.3. Заборона проведення зібрання	27
1.4. Ефективний правовий захист права на свободу зібрань	30
1.5. Законність втручання	31
1.6. Обґрунтованість втручання	34

1.2.11. Захоплення об'єктів.....	62
1.2.12. Смартмоб та флешмоб	63
1.2.13. Костюмовані виступи	64
1.2.14. Страйк працівників	64
1.2.15. «Оплачені» пікети та демонстрації	64
1.2.16. Спеціальні публічні заходи.....	65
1.2.17. Зібрання під відкритим небом та зібрання у закритих приміщеннях	65
1.3. Мирність зібрання та його беззбройний характер	66
1.3.1. Немірне вираження поглядів	67
1.3.2. Намір насильницького досягнення цілей	68
1.3.3. Застосування сили	68
1.3.4. Застосування насилля поза межами місця проведення зібрання.....	68
1.3.5. Проведення зібрання без зброї	69
1.3.6. Характеристика категорії «зброя»	69
1.3.7. Зброя у розумінні кримінального законодавства та законодавства про адміністративні правопорушення	70
1.3.8. Зброя у технічному та нетехнічному сенсі	70
1.3.9. Висновок щодо тлумачення категорії «зброя» у розумінні ст. 39 Конституції України	72
1.4. Обсяг дії конституційних гарантій права на мирне зібрання.....	72
1.4.1. Захист підготовчих до зібрання дій	73
1.4.2. Права організатора зібрання.....	74
1.4.3. Прибуття учасників зібрання	74
1.4.4. Захист прав учасників зібрання під час та після завершення зібрання	74
1.4.5. Хто відповідальний за прибирання сміття після мирного зібрання?	75
1.5. Окремі питання предметного розмежування.....	76
2. Особистісна сфера захисту	76
2.1. Громадяни України	76
2.2. Іноземці та особи без громадянства	77
2.3. Юридичні особи	78
2.4. Окремі питання	78
III. Захисний характер права на свободу мирних зібрань	80
1. Обмеження	80
1.1. Національна безпека	82
1.2. Громадський порядок.....	82
1.3. Запобігання заворушенням чи злочинам	86
1.4. Охорона здоров'я населення	88
1.5. Захист прав і свобод інших людей.....	90
2. Окремі конституційно-правові питання	91
2.1. Суб'єкт обов'язку сповіщення про зібрання	91
2.2. Мета завчасного сповіщення про зібрання	92
2.3. Строк завчасного повідомлення	94
2.4. Суб'єкти отримання сповіщення про зібрання	96
2.5. Зміст, форма та процедура повідомлення про мирне зібрання	99

1.7. Співмірність втручання.....	35
1.8. Критерій «необхідно у демократичному суспільстві».....	35
1.9. Завчасне повідомлення про зібрання.....	37

В. Теоретичні та юридичні основи права на свободу мирних зібрань

I. Загальне значення та характеристика права на свободу мирних зібрань... 38

1. Сфера дії права на свободу мирних зібрань 38

1.1. Право на свободу мирних зібрань як соціальна та демократична цінність.....	38
1.2. Розмежування права на свободу мирних зібрань та інших основних прав людини і громадянина	39
1.2.1. Свобода думки і слова.....	39
1.2.2. Свобода творчої діяльності	40
1.2.3. Свобода віросповідання	41
1.2.4. Право на страйк	41
1.2.5. Свобода об'єднання у політичні партії та громадські організації	41
1.2.6. Право на свободу дій, право на свободу пересування та право на залишення території України	42
1.3. Політична складова права на свободу мирних зібрань	43

2. Юридичний зміст права на свободу мирних зібрань..... 43

2.1. Статус негативний	43
2.2. Статус позитивний	44
2.3. Статус активний	45

II. Сфера дії права на свободу мирних зібрань 48

1. Предметна сфера захисту..... 48

1.1. Поняття зібрання	48
1.1.1. Спільна зустріч багатьох людей	48
1.1.2. Мета зібрання	49
1.1.3. Мета висловлення та формування поглядів	50
1.1.4. Коло учасників	52
1.1.5. Ступінь організованості масового зібрання	52
1.1.6. Місце проведення зібрання	52
1.1.7. Тривалість зібрання	53
1.2. Форми зібрань	53
1.2.1. Похід (хода).....	54
1.2.2. Процесії	54
1.2.3. Музичні паради (фестивалі).....	55
1.2.4. Вуличні святкування та вуличні театралізовані вистави	55
1.2.5. Концерт	56
1.2.6. Пікет	57
1.2.7. Інфраструктурні елементи	57
1.2.8. Інформаційні пункти.....	58
1.2.9. Зібрання політичних партій та союзів	59
1.2.10. Блокування	60

1.7. Співмірність втручання.....	35
1.8. Критерій «необхідно у демократичному суспільстві».....	35
1.9. Завчасне повідомлення про зібрання.....	37

В. Теоретичні та юридичні основи права на свободу мирних зібрань

I. Загальне значення та характеристика права на свободу мирних зібрань... 38

1. Сфера дії права на свободу мирних зібрань 38

1.1. Право на свободу мирних зібрань як соціальна та демократична цінність.....	38
1.2. Розмежування права на свободу мирних зібрань та інших основних прав людини і громадянина	39
1.2.1. Свобода думки і слова.....	39
1.2.2. Свобода творчої діяльності	40
1.2.3. Свобода віросповідання	41
1.2.4. Право на страйк	41
1.2.5. Свобода об'єднання у політичні партії та громадські організації	41
1.2.6. Право на свободу дій, право на свободу пересування та право на залишення території України	42
1.3. Політична складова права на свободу мирних зібрань	43

2. Юридичний зміст права на свободу мирних зібрань..... 43

2.1. Статус негативний	43
2.2. Статус позитивний	44
2.3. Статус активний	45

II. Сфера дії права на свободу мирних зібрань 48

1. Предметна сфера захисту..... 48

1.1. Поняття зібрання	48
1.1.1. Спільна зустріч багатьох людей	48
1.1.2. Мета зібрання	49
1.1.3. Мета висловлення та формування поглядів	50
1.1.4. Коло учасників	52
1.1.5. Ступінь організованості масового зібрання	52
1.1.6. Місце проведення зібрання	52
1.1.7. Тривалість зібрання	53
1.2. Форми зібрань	53
1.2.1. Похід (хода).....	54
1.2.2. Процесії	54
1.2.3. Музичні паради (фестивалі).....	55
1.2.4. Вуличні святкування та вуличні театралізовані вистави	55
1.2.5. Концерт	56
1.2.6. Пікет	57
1.2.7. Інфраструктурні елементи	57
1.2.8. Інформаційні пункти.....	58
1.2.9. Зібрання політичних партій та союзів	59
1.2.10. Блокування	60

1.2.11. Захоплення об'єктів.....	62
1.2.12. Смартмоб та флешмоб	63
1.2.13. Костюмовані виступи	64
1.2.14. Страйк працівників	64
1.2.15. «Оплачені» пікети та демонстрації	64
1.2.16. Спеціальні публічні заходи.....	65
1.2.17. Зібрання під відкритим небом та зібрання у закритих приміщеннях	65
1.3. Мирність зібрання та його беззбройний характер	66
1.3.1. Немірне вираження поглядів	67
1.3.2. Намір насильницького досягнення цілей	68
1.3.3. Застосування сили	68
1.3.4. Застосування насилля поза межами місця проведення зібрання.....	68
1.3.5. Проведення зібрання без зброї	69
1.3.6. Характеристика категорії «зброя»	69
1.3.7. Зброя у розумінні кримінального законодавства та законодавства про адміністративні правопорушення	70
1.3.8. Зброя у технічному та нетехнічному сенсі	70
1.3.9. Висновок щодо тлумачення категорії «зброя» у розумінні ст. 39 Конституції України	72
1.4. Обсяг дії конституційних гарантій права на мирне зібрання.....	72
1.4.1. Захист підготовчих до зібрання дій	73
1.4.2. Права організатора зібрання.....	74
1.4.3. Прибуття учасників зібрання	74
1.4.4. Захист прав учасників зібрання під час та після завершення зібрання	74
1.4.5. Хто відповідальний за прибирання сміття після мирного зібрання?	75
1.5. Окремі питання предметного розмежування.....	76
2. Особистісна сфера захисту	76
2.1. Громадяни України	76
2.2. Іноземці та особи без громадянства	77
2.3. Юридичні особи	78
2.4. Окремі питання	78
III. Захисний характер права на свободу мирних зібрань	80
1. Обмеження	80
1.1. Національна безпека	82
1.2. Громадський порядок.....	82
1.3. Запобігання заворушенням чи злочинам	86
1.4. Охорона здоров'я населення	88
1.5. Захист прав і свобод інших людей.....	90
2. Окремі конституційно-правові питання	91
2.1. Суб'єкт обов'язку сповіщення про зібрання	91
2.2. Мета завчасного сповіщення про зібрання	92
2.3. Строк завчасного повідомлення	94
2.4. Суб'єкти отримання сповіщення про зібрання	96
2.5. Зміст, форма та процедура повідомлення про мирне зібрання	99

2.6. Комунікативна взаємодія адміністративного органу з організатором (керівником) зібрання	100
2.7. Взаємодія адміністративних органів з питань організації та проведення мирного зібрання	102
2.8. Обмеження права на свободу мирних зібрань	104
2.8.1. Повна заборона проведення зібрання адміністративним судом	104
2.8.2. Обмежувальні заходи (обмежувальне рішення адміністративного суду)	106
2.8.3. Примусове припинення (розпуск) зібрання, що триває	113
2.9. Санкції до учасників зібрання	117
IV. Додаткові матеріали	119
Конституція України (<i>витяг</i>)	119
Цивільний кодекс України (<i>витяг</i>)	119
Закон України «Про використання ядерної енергії та радіаційну безпеку» (<i>витяг</i>) ...	119
Кодекс адміністративного судочинства України (<i>витяг</i>)	121
Кодекс України про адміністративні правопорушення (<i>витяг</i>)	123
Кримінальний кодекс України (<i>витяг</i>)	124
Статут патрульно-постової служби міліції України (<i>витяг</i>)	124
Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Міністерства внутрішніх справ України щодо офіційного тлумачення положення частини першої статті 39 Конституції України про завчасне сповіщення органів виконавчої влади чи органів місцевого самоврядування про проведення зборів, мітингів, походів і демонстрацій (справа щодо завчасного сповіщення про мирні зібрання) від 19 квітня 2001 р. № 4-рп/2001	132
Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Веренцов проти України» від 11 квітня 2013 р.	135
Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Шмушкович проти України» від 14 листопада 2013 р.	162
Про практику застосування адміністративними судами законодавства під час розгляду та вирішення справ стосовно реалізації права на мирні зібрання (збори, мітинги, походи, демонстрації тощо) від 21.05.2012 р. № 6	184
Довідка щодо вивчення та узагальнення практики застосування адміністративними судами законодавства під час розгляду та вирішення впродовж 2010—2011 років справ стосовно реалізації права на мирні зібрання (збори, мітинги, походи, демонстрації тощо)	185
Лист Міністерства юстиції України від 26.11.2009 р. № 1823-0-1-09-18	219
Висновки	223